

Fonaments Antropològics del Comportament Humà
AC3 - Anàlisi Antropològic d'una Producció Mediàtica
Entrega 14/12/02

- [GUIA MÒDUL IV](#)
 - [DUBTES DEL MÒDUL](#)
 - [EXEMPLE PAC 3](#)
 - [PRESENTACIÓ PAC 3](#)
 - [CORRECCIÓ PAC3 \(Consultor: Blai Guarné Cabello\)](#)
-

GUIA MÒDUL IV - LA MODERNITAT I EL PROBLEMA DE L'INDIVIDUALISME

(en paràgraf adentrat, comentaris del consultor; en paràgraf normal, parts del mòdul subrallades)

Aquest mòdul presenta una diferència de contingut en relació a la resta del temari, centra el seu anàlisi en la consideració d'un element en particular: l'individualisme com a construcció social i cultural.

És tracta, de fet, d'un mòdul clàssic, en el sentit que l'autor ha optat per traçar un recorregut històric, sociològic i transcultural a través de la consideració del fenomen de l'individualisme.

La idea principal que es desenvolupa al llarg del mòdul és la consideració de les societats occidentals com les úniques en les que l'individu ha esdevingut un ésser moral independent de la societat.

Els nou capítols en els que s'estructura el mòdul ens ofereixen un recorregut en torn les diferents caracteritzacions que de l'individualisme s'han fet a la societat medieval europea, a la societat del Renaixement, de la Reforma, i la Contrareforma, durant la Il·lustració, i a la societat que assistí al sorgiment del capitalisme, i als canvis produïts per les revolucions americana i francesa, a més a més d'introduir-nos en l'estudi transcultural del concepte d'individu i persona a l'Àfrica Occidental i l'Índia.

1. INDIVIDUALISME: ESTABLIMENT DELS PARÀMETRES

Pareu especial atenció a les definicions del primer capítol "Individualisme: establiment dels paràmetres", ja que conceptes com "autonomia", "intimitat", "dignitat", o "autodesenvolupament", caracteritzaran la noció d'individu desenvolupada a les pàgines següents a partir de l'"individualisme polític", "econòmic", "religiós", i "ètic". 1.1. La dignitat de l'home

Els éssers humans són més importants que les classes, els grups d'estat i els grups ètnics.

1.2. Autonomia

Aquest significat particular de l'individualisme remarca la idea de l'autodirecció, és a dir, la idea que els pensaments i actes d'un individu li són propis; que és l'amo del seu propi destí, que decideix per ell mateix l'acció que ha de seguir després d'exercir la seva raó.

1.3. Intimitat

1.4. Autodesenvolupament

1.5. L'individu abstracte

L'individu està caracteritzat per la presència de certes necessitats, desitjos, motius, impulsos, instints, etc., mentre la societat està representada com un grup de disposicions institucionals creades per a aconseguir aquests requisits.

1.6. Individualisme polític

En el passat, aquest consentiment dels membres de la societat, va ser il·lustrat amb la ficció del contracte social; en l'època moderna, es va fer referència a les eleccions lliures. Un altre element important és el fet que la representació política reflecteix els interessos dels individus i no les classes o altres agrupacions socials.

1.7. Individualisme econòmic

Aquesta idea potser és la més coneguda darrere l'individualisme. En resum, significa la llibertat de l'individu de seguir les seves activitats econòmiques sense que ho impedeixi cap intervenció estatal.

1.8. Individualisme religiós

Aquest principi afirma que no hi ha la necessitat d'intermediaris entre l'individu i Déu, que cada persona ha de decidir el seu destí espiritual. El protestantisme és el moviment que va fer sorgir l'individualisme religiós en el món occidental.

1.9. Individualisme ètic

En essència, l'individualisme ètic afirma que l'individu és el jutge de la moralitat; que els valors morals provenen de la seva autoritat, que ha de ser final en tots els aspectes.

2. PERSONA, AUTOCONSCIÈNCIA I INDIVIDU: UNA COMPARACIÓ TRANSCULTURAL

El capítol segon "Persona, autoconsciència i individu: una comparació transcultural" constitueix una bona exposició transcultural en torn les nocions d'autoconsciència, persona i individu. Fixeu-vos especialment en com es caracteritza la categoria de persona a l'obra de Marcel Mauss, de qui ja vam parlar al Mòdul I i l'obra del qual constitueix encara avui en dia una de les herències cabdals en la recerca antropològica.

Els exemples etnogràfics dels Tallensi de Ghana i dels Baga de Guinea en torn el concepte de persona a l'Àfrica Occidental poden ser arrodonits amb l'estudi en torn la noció de persona que ens llegà un deixeble de Mauss en la seva recerca a Melanèsia, em refereixo a l'obra de Maurice Leenhardt "La persona a les societats primitives" (Barcelona: Icaria, 1995), el trobeu a la Biblioteca.

Seguint amb la comparació transcultural el concepte d'individu a la Índia està molt ben analitzat a partir de l'obra de Louis Dumont, fixeu-vos amb l'aportació que realitza l'antropòleg francès al seu llibre "Homo Hierarchicus".

2.1. La categoria de la persona segons Marcel Mauss

2.2. El concepte de persona a l'Àfrica occidental

2.2.1. Els tallensi de Ghana del nord

Pels tallensi el fet de ser humà està contrastat amb altres constituents d'una categoria més àmplia d'éssers vius. En aquesta categoria, primer vénen els animals, immediatament després els humans.

2.2.2. Els baga de Guinea

Els baga, creuen que la persona pertany a un tot social i que això és la realitat principal.

Els baga tenen por de la bruixeria, creuen que si es comporten de manera egoista seran castigats severament.

2.3. El concepte de l'individu a l'Índia

Si tornem a la pregunta: hi ha cap individu a l'Índia? La resposta ha de ser positiva i està indicada en la llengua entre altres coses.

3. ELS ORÍGENS DE L'INDIVIDUALISME A L'EUROPA MEDIEVAL

Els capítols tres i quatre, en torn els orígens de l'individualisme a l'Europa Medieval, durant el Renaixement, i els temps de la Reforma i la Contrareforma, han estat plantejats per l'autor com una aproximació històrica al naixement de l'individualisme modern. No crec que us suposi cap problema la seva lectura, plantegeu-vos-la com un recorregut històric. En aquest capítol ens hauria de quedar clar fins a quin punt l'àmbit del pensament i els moviments religiosos han conformat la definició occidental d'individu, trastocant la relació que entre l'home i Déu havia caracteritzat l'Europa medieval.

En aquest sentit, des de l'anàlisi antropològic, estrictament parlant, l'antropòloga britànica Mary Douglas ha desenvolupat al seu llibre "Símbolos Naturales" (Madrid: Alianza, 1978 i post.) una molt fonamentada reflexió en torn la relació existent entre el dogma de les Esglésies Protestants que sorgiran de la Reforma i la seva condemna del ritual catòlic en benefici d'una espiritualitat interna, transcendent, que posi directament en contacte a l'individu amb la divinitat sense els intermediaris interessats de Roma.

La lectura del capítol "El irlandés de las marismas" del citat llibre podria ser un bon complement per aquelles/es de vosaltres que vulgueu aprofundir més en els temes tractats a aquesta part. A mode d'introducció en el pensament de Douglas en torn les nocions d'autenticitat i intimitat us faig a mans una cita de l'antropòloga britànica:

"El anti-ritualista convencido desconfía de al expresión externa y valora sobre todo las convicciones íntimas del hombre. Aprueba el lenguaje espontáneo que surge directamente del corazón, impremeditado, irregular en cuanto a la forma, hasta algo incoherente, porque revela las verdaderas intenciones del hablante. El que así se expresa, o es hombre que no utiliza el lenguaje como fachada para ocultar sus pensamientos, o, en esta ocasión no tuvo tiempo de pulirlo. En cualquier caso la incoherencia se interpreta como señal de autenticidad. Del mismo modo los líderes de la Iglesia Pentescotal compiten para demostrar su santidad en demostrar que poseen el "don de lenguas" que consiste en un fluir ininterrumpido de palabras incoherentes. Cuanto más incoherentes, más evidente se hace a los fieles reunidos el hecho de que el fenómeno es auténtico, Al mismo tiempo el anti-ritualista desconfía del lenguaje pulido que nos llega en unidades convencionales, desgastado por el uso; constituye la moneda falsa de la relación social, un medio para ocultar las verdaderas intenciones del hablante" (M. Douglas, 70:1978)

3.1. El pensament medieval i el descobriment de l'individu

3.2. Estructura social i individualisme en l'Anglaterra medieval

Macfarlane ens ha proporcionat un dibuix de l'Anglaterra medieval en què, a diferència d'altres societats europees o no europees, l'individu sembla ser al centre de les relacions socials. Cap factor sol no explica aquests desenvolupaments, però no hi ha dubte per Macfarlane que l'originalitat del sistema familiar explica, fins a un cert punt, l'aparició de l'individualisme de l'Anglaterra medieval.

4. EL RENAIXEMENT, LA REFORMA I L'INICI DE L'INDIVIDUALISME RELIGIÓS

Sigui quina sigui la influència que concedim al cristianisme en la construcció de l'individualisme medieval, no hi ha dubte que el Renaixement, però la Reforma en especial, va tenir un impacte molt important en el canvi de relació entre l'individu i Déu i la societat. De manera breu també tractarem la Contrareforma.

4.1. El Renaixement

Si haguéssim de resumir la complexitat del Renaixement en poques frases, podríem dir, en primer lloc, que el que veiem desenvolupar-se és una autoafirmació agressiva dels individus. Tanmateix, això té lloc en un context de retraïment de l'àmbit públic i un recolliment al si de l'existència privada. És en aquest escenari on es pot cultivar la individualitat del caràcter i on la moralitat esdevé autònoma.

4.2. La Reforma

4.2.1. Generalitat

Fos com fos, la interpretació de la Bíblia va ser mentrestant un assumpte individual que ja no caldria que fos solucionat per la comunitat religiosa. Els individus no sols **podien** interpretar els textos sagrats sinó que també ho **havien** de fer. La veritat ha no la transmetien les autoritats de l'Església, sinó que era el resultat d'una cerca humana.

4.2.2. Martin Luther (1483-1546)

La implicació més radical de la insistència de Luther que la fe sola era suficient per a la salvació, era el rebuig per a tota l'estructura de l'Església catòlica (incloent els poders espirituals i temporals).

4.2.3. Calvin

L'objectiu del calvinisme va ser la regeneració moral d'un món que havia estat pervertit per l'acomodació que l'Església de Roma havia assolit amb la riquesa i poder de la societat. Va donar prominència a l'individu, que per mitjà de la seva bona obra i els seus èxits en la professió escollida, podia calibrar si era un dels elegits de Déu.

4.3. La Contrareforma i l'individualisme

La reacció de l'Església catòlica contra el protestantisme és un moviment complex que va durar aproximadament un segle; des de mitjan segle XVI a mitjan segle XVIII. La Contrareforma és un període de revifalla de l'Església catòlica en un entorn que no va ser gaire favorable, per dir-ho de manera suau. L'agència principal que va portar a terme la tasca de revisar l'Església catòlica i que fins i tot va intentar de trobar allotjament dins el moviment protestant va ser el Concili de Trent. De fet, totes les disposicions del Concili van continuar durant gairebé vint anys.

5. LA CREACIÓ DE L'INDIVIDUALISME ECONÒMIC I POLÍTIC. EL CAS D'ANGLATERRA

Els capítol cinc, sis i set realitzen un recorregut a través de la creació de l'individualisme econòmic i polític a Anglaterra, de l'individualisme revolucionari i romàntic a França, i de l'individualisme pragmàtic als Estats Units. Com a la resta del mòdul apareixen força dades, tanmateix el que voldria es que us quedessin clares les principals idees del pensament d'autors com Macpherson, Ian Watt, Herbert Spencer, o Alexis de Tocqueville, especialment la caracterització que aquest fa de l'individualisme com a quelcom propi de les societats igualitàries, democràtiques, fortament implicat amb l'amenaça de l'egoisme.

5.1. Introducció

5.2. Hobbes i Locke: una idea aproximada

En l'estat de la natura els individus estan motivats per l'interès personal i estan en lluita continua els uns contra els altres. Hobbes creu que l'única manera d'escapar d'aquesta situació és la institució d'un contracte social segons el qual els individus renuncien a la seva llibertat per a convertir-se en súbdits polítics sota el domini del sobirà.

Al contrari, Locke creia que l'estat de la natura era un lloc de "pau, bona voluntat, ajuda mútua i preservació". En altres paraules, en l'estat de la natura les normes ja hi són per endavant i l'únic que cal és una organització (l'estat) per a posar-les en la pràctica.

5.3. La teoria de l'individualisme possessiu de Macpherson

Macpherson diu que la ideologia de l'individualisme possessiu correspon a un cert tipus de societat que anomena una societat mercantil possessiva.

5.4. Robinson Crusoe i el mite de l'individualisme econòmic

6. L'INDIVIDUALISME A FRANÇA: REVOLUCIÓ, CONTRAREVOLUCIÓ I ROMANTICISME

6.1. La Revolució francesa i l'individualisme

L'objectiu principal de la Revolució Francesa va ser desvincular l'individu d'una diversitat de condicions descrites per la paraula francesa *état* -un terme que es referia "estaments", "estat", "posició", "estat en la vida", etc. Ho va fer tallant els vincles que l'individu va tenir en totes aquestes situacions. Per tots els revolucionaris, tots els individus pertanyien al mateix estat, eren ciutadans de l'estat; no hi havia diferències a causa de la seva posició, condició o estat en la vida. Tots els individus eren iguals.

Sols hi havia la nació, i tots el individus pertanyien a la nació.

La propietat va esdevenir més individualitzada, més absoluta i privada. La pluralitat dels drets sobre una peça de terra tan típica del feudalisme va passar a ser part del passat. La revolució sols va deixar un dret: l'individu com a propietari.

6.2. La contrarevolució. Els primers crítics de l'individualisme

La majoria dels socialistes no es queixaven tant de la Revolució Francesa com de l'explotació cruel de l'home per l'home típica de la indústria moderna. Atacaven la creença liberal que hi ha una identitat perfecta d'interessos entre l'individu i la societat. La seva societat alternativa es basava en l'associació, harmonia, germandat, altruisme; aquest nou ordre va ser anomenat socialisme.

6.3. El moviment romàntic i l'individualisme

El romanticisme remarcava la diversitat humana, la diferència en talents que els éssers humans exhibien. En aquest sentit va debilitar alguns aspectes de l'individualisme, per exemple, la doctrina de la igualtat inherent en la filosofia dels drets naturals.

7. L'INDIVIDUALISME AMERICÀ: UN PARADIGMA PER ALS TEMPS MODERNS

7.1. La formació de l'individualisme (des de l'inici fins al 1820)

El fonament principal de la societat americana descansa en el protestantisme reformat, la filosofia de sentit comú escocesa i la llei anglesa.

7.2. La personificació de l'individualisme (1820-1920)

7.2.1. Les idees bàsiques

7.2.2. Crítics estrangers de l'individualisme americà. El cas de Tocqueville

Segons la primera definició de l'individualisme, que ens assegura que és d'origen recent, l'individualisme expressa un sentiment que porta una persona a aïllar-se de la resta de la societat, a excepció de la seva família i un reduït cercle d'amics. La seva societat no és la societat més gran, sinó una de reduïda.

Tocqueville ofereix una segona definició de l'individualisme. Té a veure amb l'aparició d'una societat orientada al materialisme com la societat moderna. Tocqueville observa que les democràcies modernes mostren un amor excessiu pels plaers materials. Això crea un fort sentit de l'enveja en la societat, perquè no tothom aconsegueix d'acumular les mateixes riqueses. L'enveja és un sentiment típicament democràtic, que no passa en societats jeràrquiques. Aquest sentiment fomenta l'activitat econòmica i condueix al capitalisme. No és casualitat que el desenvolupament de l'últim coincideixi amb la democràcia.

7.2.3. Una inspiració a l'individualisme americà: Herbert Spencer

7.3. Comptar amb el component social de l'autoconsciència

El quid de la qüestió és com equilibrar allò que l'individu pot fer per ell mateix i allò que pot fer sols en cooperació amb els altres, i és certament l'enigma que l'individualisme americà ha d'acarar en el segle XXI.

8. L'HOLISME I L'INDIVIDUALISME EN L'OBRA DE LOUIS DUMONT. ALEMANYA I FRANÇA COMPAREDES

El darrer capítol, abans de les conclusions, torna a revisar l'obra de Louis Dumont, de qui ja hem parlat en el segon capítol, centrant-nos ara en el desenvolupament de les nocions d'holisme i individualisme, i en l'estudi que en torn les ideologies nacionals d'Alemanya i el França portà a terme l'autor de "Essai sur l'individualisme".

Com us comentava més amunt el mòdul en sí constitueix una introducció clàssica a nivell històric i comparatiu en l'estudi de l'individualisme. De fet l'única mancança que podem assenyalar és que en el seu plantejament l'autor hagi ignorat les aportacions que pensadors com Michel Foucault, Jaques Derrida, o Jaques Lacan han fet a l'estudi del subjecte. Oblit que no ens ha de sorprendre a aquestes alçades de curs, coneixent les mostres que del desinterès pels corrents postmodernistes i postestructuralistes ens ha ofert l'autor al llarg del temari.

8.1. Introducció

"la nació és una societat global formada per persones que pensen en ells com a individus".

La doble caracterització del concepte de la nació impregna tota l'obra de Dumont: la concepció alemanya remarca la nació com un col·lectiu individual, la concepció francesa emfasitza les idees de la nació com una col·lecció d'individus.

8.2. Herder i Fichte

Si de la Revolució Francesa es dedueixen els drets de l'ésser humà, de la revolució alemanya en el pensament es dedueixen els drets de les nacions (cultures/pobles).

8.3. L'obra d'Ernest Troeltsch

8.4. Nazisme i holisme

El socialisme nacional seria la culminació i convergència de la societat alemanya: el nacionalisme prussià i el socialisme marxista. Tots dos combinen una base individual amb una pretensió col·lectiva. La síntesi és un pseudoholisme, que és totalitarisme.

La raó de ser de la raça són precisament els efectes socials devastadors de l'individualisme; Hitler ho concep com a baluard contra la modernitat; en la seva variant antisemítica la raça podia ser l'element que uniria el poble alemany (ari).

Però no n'hi haurà prou amb la raça per a mantenir el moment important del Reich -l'expansió imperialista també va ser essencial per a recuperar el sentit tradicional de l'Estat alemany.

En termes de Dumont, el ciutadà francès és un transportador dels drets humans, mentre que l'alemany és el portador de cultura; tots dos creuen en la universalitat i superioritat dels seus projectes respectius, i aleshores els intenten imposar sobre els altres.

8.5. Una crítica de Dumont

9. EL PRESENT COM A INDIVIDUALISME. UNA CONCLUSIÓ BREU

La gran batalla dels últims anys i del futur previsible és entre l'individualisme i el futur previsible (Beteille 1986; Hayek 1980).

Per Durkheim, l'Estat i l'individu no haurien d'estar oposats; al contrari, va creure en un tipus d'Estat que constitueixi la llibertat i autonomia dels individus.

Tot seguit us intento introduir breument en el projecte intel·lectual d'un d'aquest pensadors: el filòsof francès Michel Foucault. Per bé que l'estudi d'aquestes aportacions no es demana a l'AC ni a l'examen penso que constitueix el complement necessari d'un mòdul que per altra banda se'ns revela com un molt bon document d'estudi.

En la introducció al Mòdul I us comentava com Foucault ens revelà el sistema de racionalitat subjacent a la nostra pràctica social. Des de finals del segle XVIII, el "saber" s'associa a la idea de "veritat" implicant-se en la construcció des de la ciència, la clínica, la jurisprudència, o la moral de discursos hegemònics que en torn la higiene, la sexualitat, el delictes, o la salut mental disciplinen als individus en un cada vegada més racional i econòmic ajust entre les activitats productives, els recursos de comunicació i les relacions de poder.

El mètode d'anàlisi empleat per Foucault, l'arqueologia del saber, afronta l'estudi de les categories de pensament com a categories històriques, en un anàlisi genealògic que reassignifica des d'una qüestió present l'estudi d'un problema, rastrejant-ne els entramats, les transformacions i conformacions, que l'han constituït en objecte d'estudi. L'arqueologia del saber permet a Foucault cercar els orígens, les condicions de possibilitat de certs discursos que han esdevingut cabdals en la construcció de la nostra experiència social.

La proposta intel·lectual de Foucault és doncs, fer una història del pensament en tant que veritat, resseguint les relacions que impliquen el pensament i la veritat. Foucault treballa textos desconeguts, documents col·laterals a partir dels quals estira l'entramat de regularitats discursives que doten de sentit les formacions socials. En aquest sentit, estudia les presons, les institucions de salut mental, els hospitals, la dominació corporal, la definició social dels sexes, i el problema dels controls als que han estat lligats totes aquestes definicions.

"Intentar encontrar en la historia de las ciencias, de los conocimientos y del saber humano algo que sería como su inconsciente...la historia de los conocimientos, no obedece simplemente a la ley del progreso de la razón; no es la conciencia humana o la razón humana quien detenta las leyes de su historia. Existe por debajo de lo que la ciencia conoce de si misma algo que desconoce, y su historia, su devenir, sus episodios, sus accidentes, obedecen a un cierto número de leyes y determinaciones. Son precisamente esas leyes y determinaciones lo que yo he intentado sacar a la luz. He intentado desentrañar un campo autónomo que sería el del inconsciente de la ciencia, el inconsciente del saber que tendría sus propias reglas del mismo modo que el inconsciente del individuo humano tiene también sus reglas y sus determinaciones" (M.Foucault, 33:1991)

Per Michel Foucault els discursos formen part de la nostra realitat social, la integren i conformen fins al punt de dotar-la de significació. La pràctica social mateixa és participada per discursos que sancionen, reafirmant o qüestionant, justificant o desqualificant les pròpies actuacions i el decidir dels qui ens envolten. En aquest sentit Foucault entén el discurs com una articulació coherent del coneixement social, com un sistema d'afirmacions formulat amb el propòsit de conèixer el món.

"En todas las épocas el modo de reflexionar de la gente, el modo de escribir, de juzgar, de hablar (incluso en las conversaciones de la calle y en los escritos más cotidianos) y hasta en la forma en que las personas experimentan las cosas, las reacciones de su sensibilidad, toda su conducta, está regida por una estructura teórica, un sistema, que cambia con los tiempos y las sociedades pero que está presente en todos los tiempos y en todas las sociedades... Se piensa en el interior de un pensamiento anónimo y constrictor que es el de una época y el de un lenguaje. Este pensamiento y este lenguaje tienen sus leyes de transformación" (M.Foucault, 33:1991)

Per Foucault és el conjunt de les pràctiques discursives i no discursives el que fa entrar a les coses en el joc del veritable i el fals, constituint el discurs com objecte del pensament ja sigui sota la forma del coneixement científic en la cerca de la veritat positiva, del judici legal en el domini de la paraula, de la reflexió moral, o de l'anàlisi polític. La nostra voluntat de veritat no cessa de reforçar-se, de fer-se més profunda, travessant en una mena de pressió i coacció aquestes formacions discursives, fins a tal punt que ni tan sols pensem en veure les coses d'una altra forma que no sigui la de l'oposició veritable/fals.

"El discurso verdadero, al que la necesidad de su forma exime del deseo y libera del poder, no puede reconocer la voluntad de verdad que lo atraviesa; y la voluntad de verdad que se nos ha impuesto desde hace mucho tiempo es tal que no puede dejar de enmascarar la verdad que quiere [...] Así no aparece ante nuestros ojos más que una verdad que sería riqueza, fecundidad, fuerza suave e insidiosamente universal. E ignoramos por el contrario la voluntad de verdad, como prodigiosa maquinaria destinada a excluir" (M.Foucault, 24:1999)

El discurs més enllà de ser un element transparent o neutre en el que podem trobar com la sexualitat es desarma o la política es pacífica, esdevé el lloc on s'exerceix de manera privilegiada alguns dels més temibles poders. I si això és així és per que el discurs no és simplement allò que manifesta o encobreix, no és simplement el que tradueix les lluites o els sistemes de dominació, sinó allò pel qual, i per medi del qual es lluita.

"Es necesario concebir el discurso como una violencia que se ejerce sobre las cosas, en todo caso como una práctica que les imponemos; es en esta práctica donde los acontecimientos del discurso encuentran el principio de regularidad" (M.Foucault, 53:1999)

Poder i Saber formen un binomi indestruïble en el pensament de Foucault (Poder/Saber), un binomi que funda la mateixa noció de veritat. El saber proper al poder esdevé veritat, i associat a aquesta idea el propi saber es converteix en l'eina d'un poder que troba la seva legitimitat en el domini de la veritat. Un poder circular, que lluny de la idea del poder detentat per un grup de pressió o una classe social determinada, és per tot arreu, permeabilitzant-ho tot i a tots, operant persuasivament, sense que ens n'adonem, mesurant la seva eficàcia en relació a la pròpia capacitat per dissimular els mecanismes de control dels discursos que formula.

Els discursos hegemònics que des del domini de la veritat conformen els camps de la ciència, de la judicatura o de la moral, emmasacaren els mecanismes de funcionament d'aquest poder, els seus processos de control que des de la seducció, el convenciment, o el guany constitueixen les pràctiques que integren la nostra realitat social. No és possible estar en la veritat més que obeint les estrictes regles d'un ordre que requereix ser reactivat a cada discurs.

Per què resulta important l'obra de Foucault en l'estudi de l'individualisme modern? Per què el seu projecte intel·lectual qüestiona la noció tradicional de subjecte afirmant que són les tecnologies del poder que actuen en el cos i els seus plaers les que construeixen el subjecte en una economia de relacions en la que el poder alhora que subjecta als individus sota el seu control adoctrinant-los els aferra a la seva pròpia identitat i consciència amb les eines que havien estat pròpies del poder pastoral, evangelitzador. Són els discursos - en el sentit que Foucault dona al terme discurs, com a produccions socials de significat, com a articulacions coherents del coneixement social, ja sigui com a conjunt de disciplines, d'institucions, o d'estils de pensament- els que més enllà de construir objectes constitueixen els subjectes, els inventen donant-los-hi una realitat.

Per acabar voldria precisar-vos que encara que pogués semblar-ho el projecte intel·lectual de Foucault no se centra en l'anàlisi de les formes del poder. El propòsit de Foucault és realitzar una teoria de la producció dels subjectes sotmesos a les relacions de poder, i amb aquest objectiu centra el seu estudi en l'elaboració d'una història dels diferents modes pels quals els éssers humans són transformats, constituïts en subjectes en torn tres objectivacions:

- L'objectivació del subjecte en els discursos científics, ja sigui com a subjecte en estat pur, a la biologia o la història natural, com a subjecte parlant a la gramàtica, la filologia o la lingüística, o com a subjecte productiu a l'economia. És a dir, l'estudi de com ens hem constituït en subjectes de coneixement.
- L'objectivació del subjecte tant al seu interior com dividit en d'altres, el boig i el cabal, el malalt i el sa, el criminal i el bon ciutadà. És a dir, l'estudi de com ens hem constituït en subjectes de poder que actuem sobre nosaltres i els altres.
- L'objectivació del subjecte com a producte de sí mateix, que ha après a reconèixer-se objectivat en la sexualitat. És a dir, l'estudi de com ens hem constituït en subjectes morals.

El projecte intel·lectual de Foucault contribueix doncs a enderrocar les certeses i seguretats del pensament del que s'havia dotat la modernitat tot revelant com els discursos a més de constituir objectes construeixen subjectes, categories de persones (el delinqüent, el malalt, l'anormal, el boig, l'homosexual, etc.) que ens inscriuen en relacions de poder y saber, de dominació, que no ens permeten adonar-nos que tots plegats som "molt més lliures del que ens sentim, i que acceptem com veritat, com evidència, nocions formulades i construïdes en un moment de la història".

Si esteu interessats en conèixer més de la seva obra us recomano la lectura de :

Foucault, M. (1991) "Saber y verdad". Madrid: La Piqueta

Foucault, M. (1990) "Tecnologías del yo". Barcelona: Paidós/ICE-UAB

Foucault, M. (1999) "Estrategias de poder". Barcelona: Paidós

DUBTES DEL MÒDUL:**Data:19:28:38 26/11/2002**

Al pla docent posa que cal relacionar el treball amb temes del MÒDUL 3 (si he treballat el M4 a la Pac2). Però el treball em demana Mòdul 4, Foucault, i al M3 no sé si hi ha res clarament relacionat, ¿hi ha algo? O també tinc el manual d'EMBER-EMBER, ¿hi ha algun capítol que em pugui anar bé per la Pac?

Data:19:50:23 27/11/2002

En resposta a les preguntes que ens planteja, a fi i efecte de treballar tots els mòduls didàctics del temari les opcions recomanades en el desenvolupament d'aquesta PAC són :

- Desenvolupar l'anàlisi d'una producció mediàtica relacionada amb la noció d'individualisme del Mòdul IV, si s'ha realitzat l'Opció A de la PAC2 en torn nocions dels Mòdul III.
- Desenvolupar l'anàlisi d'una producció relacionada amb alguna de les dimensions de 'vida domèstica', 'vida socio-política', 'vida ritual', o 'globalitat' del Mòdul III si s'ha realitzat l'Opció B de la PAC-2.

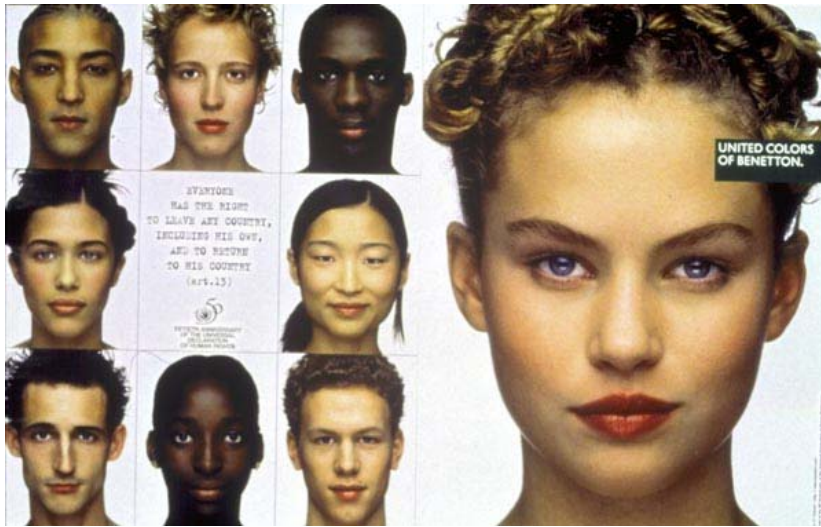
Tanmateix entenc que en certs casos la producció triada us pot remetre a dimensions intel·lectuals de mòduls anteriors. En aquest cas, i considerant que l'AC d'aquesta assignatura intenta traçar un recorregut acumulatiu de coneixements, guieu-vos segons el vostre criteri i interessos, explorant aquells temes que més estimulin la vostra reflexió, però sense deixar de plantejar-me els dubtes que us sorgeixin en el vostre procés de lectura i estudi del darrer dels mòduls, d'acord?

Sobre la possibilitat de treballar més d'una producció, resta a les vostres mans. Ara bé, tingueu molt clar en tot moment quin és el vostre projecte de treball, si l'anàlisi d'una producció concreta o les vinculacions implícites, el sistema de 'racionalitat subjacent' en diverses produccions, ja que no cal i no ens és possible (ni per temps ni per extensió) desenvolupar cinc o sis anàlisis diferents en un mateix treball.

En resum, si vinculeu idees i relacioneu dimensions, endavant amb treballar més d'una producció, però si no desenvolupeu aquesta perspectiva, centreu-vos en un sol anàlisi seguint les pautes plantejades en el missatge d'inici d'aquesta PAC, d'acord?

Sobre la relació amb el manual d'Ember hauria de conèixer els continguts de cada producció, tanmateix sembla força pertinent vincular-les amb la reflexió antropològica en torn el món contemporani (present a la darrera part del Mòdul III), així com amb l'anàlisi de les nocions de "globalitat", "capitalisme" i "imperialisme" (també desenvolupades a través de diferents autors al mateix mòdul), sense oblidar la dimensió d'"individualisme econòmic" del Mòdul IV.

EXEMPLE PAC 3:



Tot seguit us proposo seguir el mateix exercici que vam fer presencialment al fil de l'anunci de Benetton. Així tots/es aquells/es de vosaltres que no vau poder assistir a la Trobada podreu també participar-hi. Disposeu de les imatges de l'anunci analitzat en aquest mateix missatge.

La intenció d'aquest exercici és doble, per una banda us servirà com a introducció a l'assignatura, i més concretament a l'anàlisi conceptual de la disciplina, i alhora us proporcionarà un exemple de com podeu plantejar aquesta tercera PAC. De moment deixem-nos guiar per la pupila àvida i curiosa de l'antropologia....

"Benetton i el 50è Aniversari de Nacions Unides"

Observem la imatge adjunta. Se'ns presenta un grup de joves, nois i noies amb característiques racials diferents. Cap d'ells aparenta tenir més de vint i cinc anys, tots semblen sans, i posseeixen l'atractiu d'una joventut radiant. Si associem els seus rostres al text que ocupa la part central de la quadrícula conclourem que pertanyen sens dubte a la generació que haurà de participar dels propers cinquanta anys de Nacions Unides. Fem tot seguit, a partir d'un parell de preguntes un ràpid exercici de classificació al fil de l'article 13 citat a la imatge:

"Tothom té el dret d'abandonar qualsevol país. Inclòs el propi. I el dret a retornar-hi".

Quins d'aquests joves creieu que es poden veure en la necessitat d'abandonar el seu país?. Podríem fins i tot formular la pregunta a l'inrevés, sense alterar per això sensiblement la possible resposta. Quins d'aquests joves creieu que podrien arribar a tenir prohibida l'entrada al seu propi país?. El més provable és que per respondre aquestes preguntes haguem d'afegir-hi els motius que obliguen a una persona a deixar o que l'impedeixen de retornar al seu país, motius com els de tipus econòmic, de dissidència política, de diferència ètnica, o de simple aventura.

Poc a poc la graella d'imatges amb la que una empresa tèxtil amb "consciència ètno-global" obsequia l'ONU en el seu 50è aniversari, singularitza a les nostres ments els rostres de tres o quatre joves determinats en funció del motiu que haguem seleccionat. Arrodonim la pregunta : Quins d'aquest joves creieu que podrien ser considerats en un pas fronterer "turistes" i quins d'altres "emigrants"?

Bé, podria argumentar-se que aquestes preguntes condicionen una possible resposta, ja que intenten establir diferències en un conjunt d'imatges que se'ns presentava com una unitat.

L'important del fet però rau en dues premisses, la primera que haguem assumit com a priori inqüestionat que entre diferència fenotípica i procedència geogràfica s'hagi d'establir necessàriament una correspondència causa efecte del tipus "ser negre equival a ser no-europeu"; i que per extensió pugui traçar-se la mateixa síntesi entre diferència física i condicions econòmiques o polítiques de certes zones del planeta, establint per tant els països del "tercer món" com la zona d'origen d'alguns d'aquests joves.

De fet la qüestió no és anecdòtica, pensem en el que el científic italià Luigi Luca Cavalli-Sforza declarava en recollir el Premi Internacional Catalunya 1993 : "La nostra personalitat està més determinada per l'educació que rebem i l'ambient que no pas pels gens, que tan sols determinen parcialment la fisonomia del grup". Sense preguntar-nos si potser tots els joves de la imatge comparteixen pis al Soho de Londres hem estat capaços de respondre a les preguntes identificant quins d'ells són susceptibles d'arribar a ser emigrants i quins altres turistes. És a dir, hem pogut identificar quins joves sospitem que poden arribar a ser considerats clandestins, il·legals, i quins altres aventurers, i tot això guiant-nos sols per la seva imatge física. Potser fins i tot podem distingir entre ells quins són rics i quins són pobres?

I l'altre qüestió important és que haguem pogut sentir-nos violentats al veure'ns forçats a trobar diferències, a discriminar entre un conjunt d'imatges que se'ns presentaven com asèptiques, innocents, sense haver-nos parat a pensar que la seva pròpia presència respon a una selecció prèvia a través de la qual aquelles imatges que no s'han considerat com a representants de la bellesa, la salut, ni el futur global d'una joventut radiant, han estat refusades.

De fet, la felicitat que ens proporcionava aquesta publicitat fins fa uns segons sembla contenir el germen de la seva pròpia perversió. Mentre els turistes puguin separar-se clarament dels emigrants o dels desplaçats, els 50 anys de l'ONU vinents seran un passeig de tranquil·litat.

La graella d'imatges amb que Benetton obsequia les Nacions Unides ens retrata la joventut del planeta, però lluny de tractar-se d'un retrat neutre, es conforma des d'una mirada ideal, excelsa, que emmascara en pro d'una tramposament paritària celebració de la diversitat la realitat d'un món injust i desigual, més proper a la ignomínia i la iniquitat que al festival de colors d'aquesta imatge de marca.

Roland Barthes, el semiòleg francès abans citat, ha analitzat (1999) com l'imaginari denotatiu que es "dispara" a les nostres ments al contemplar un anunci com aquest va més enllà del que connota la pròpia imatge. Ara però el que ens interessa assenyalar és com la diversitat encaixada en aquesta graella de vuit caselles respon a criteris de tria i nominació d'un marcat caire polític, ideològic, estètic, i comercial, que no ens hauria de deixar menys indiferents que les inquietants preguntes de l'inici.

El sociòleg Zigmund Bauman (1996) estableix un paral·lelisme que ens pot resultar útil tot comparant la nostra regulada societat amb la graella plàstica del quadre de Mondrian. Fixeu-vos en el quadre del neoplasticista holandès Piet Mondrian que també us adjunto. Les gruixudes franges negres ens marquen i incomuniquen en una cartografia de colors sistemàtics que no ens permet veure-hi més enllà d'uns límits que hem assumit com a propis. Per Bauman "la geometria és l'arquetip de la ment moderna".

"Taxonomía, clasificación, inventario, catálogo y la estadística son las supremas estrategias de la práctica moderna. La maestría moderna consiste en el poder de dividir, clasificar y distribuir -en el pensamiento, en la práctica, en la práctica del pensamiento y en el pensamiento de práctica. Paradójicamente, es por este motivo por lo que la ambivalencia es el infortunio de la modernidad y el más preocupante de sus cometidos. La geometría muestra cómo sería el mundo si fuese geométrico"(Bauman, 91:1996)

Però el món no és geomètric. La realitat no pot ser inserida a pressió a les categories d'una graella si no és a partir d'uns criteris de selecció previs. El filòsof francès Michel Foucault (1974) utilitza una metàfora molt il·lustrativa: tendim a creure que les coses esperen en silenci ser anunciades a les caselles blanques d'un tauler per una llei interior que més enllà de la nostra tria les tendeix a ordenar en xarxes secretes.

Com si ens regéssim pel mecanisme d'un vell rellotge la falsa precisió mecànica del qual "no encertés a tocar ni quarts ni hores", però del que estiguéssim convençuts que marca l'hora exacta, ens entestem en pensar que les classificacions que de la realitat establim constitueixen un fidel reflex del nostre entorn, negligint, com amb l'anunci de Benetton, els propòsits i les voluntats que les han gestades.

Per Foucault nominar és un exercici de poder, d'un poder que fa recaure en les paraules la tasca de "representar l'univers". Recordeu en aquest sentit el conte de Borges del que us parlava tot fent esment de certa enciclopèdia xinesa...

"Los animales se dividen en a]pertencientes al Emperador, b] embalsamados, c] amaestrados, d]lechones, e] sirenas, f] fabulosos, g]perros sueltos, h]incluidos en esta clasificación, i] que se agitan como locos, j] innumerables, k] dibujados con un pincel finísimo de pelo de cabello, l] etcétera, m]que acaban de romper el jarrón, n] que de lejos parecen moscas"(Borges, citat per Foucault 1:1974)

L'absurd d'aquesta classificació és que ens mostra a través d'un ordre exòtic el límit de les nostres taxonomies. Ens presenta la incongruència de les nostres pròpies classificacions, o el que és el mateix, la pertinència de totes les possibles, fent-nos adonar en última instància que el nostre ordre sols és un més entre molts d'altres.

És en aquest punt on rau l'inquietant, en la possibilitat que les coses puguin ordenar-se d'una altra manera, fent-se "agregacions contra natura", i separant-se allò que considerem igual. Classificar, discriminar l'altre d'un mateix esdevé la premissa bàsica d'una mena de tria en virtut de la qual s'estableixen fronteres en torn les conformitats, s'harmonitzen les ambigüitats, i es refusen les dissonàncies.

Tot ordre, tota classificació, implica una restricció, una selecció concreta de regles d'entre una sèrie de múltiples possibilitats. Des d'aquesta perspectiva la demarcació, l'encasellament, limiten l'experiència agregant i discriminant realitats en un joc en el que el desordre alhora que amenaça l'estabilitat social, en ressalta el seu potencial il·limitat de configuració. Perquè l'ordre és sempre un projecte inacabat, de classificacions infinites, i per tant, susceptibles de ser desordenades. L'ordre podria ser diferent, sols si ens aturéssim a pensar en donar-li la volta, a desentrellar els criteris en els que es basa, les regles a les que respon.

A "Six Degrees of Separation", l'obra de teatre del nord-americà John Guare de la qual us vaig projectar una seqüència en la seva adaptació cinematogràfica, un dels personatges centrals enlaire una frase en mig del que se'ns revelarà com un constant joc entre la natura i l'art, entre l'artifici i la vida : "el Kandiski està pintat pels dos costats". Ningú s'ho havia plantejat mai, ningú havia tingut l'interès de donar-li la volta a aquell quadre, de fondre'n els dos costats : el caos i l'ordre, de fer explícit l'implícit, d'evidenciar, és a dir de posar en evidència, de revelar, com rera la imatge visible del quadre en restava una altra d'oculta.

Tot sovint els protagonistes del film som nosaltres mateixos, incapaços d'aturar-nos a pensar com rera el que veiem en primer terme, rera una imatge explícita, en resta una altra d'oculta, d'implícita, que ens ofereix les claus socials, culturals per desxifrar-ne el significat.

Apostar per l'intent d'evidenciar aquest joc d'intencionalitats, prejudicis, i interessos ens porta en darrer terme a adonar-nos fins a quin punt l'evidència intel·lectual i pràctica de les separacions resulta més important que el seu mateix contingut. Què vull dir amb això?, doncs que imposar un ordre al món a través d'esquemes de classificació, de graelles lògiques ens parla més que de la realitat intrínseca d'allò que és classificat, del sistema de significació subjacent, és a dir de com valorem el món. D'un sistema entestat en establir diferències, en substantivar oposicions, implicat en la tasca d'encaixar categories que considera sensiblement contraposades.

Ens parla en definitiva, d'una determinada representació del món, social i culturalment fixada, d'una determinada mirada en la que més que allò que se'ns mostra, la força recau en tot allò que deliberadament és absent, tant emmascarat i ocult com les intencionalitats implicades en el seu projecte d'ordre i selecció. És aquesta la tasca del l'antropòleg, traspassar l'explícitament manifest per revelar l'inexplícit i vetllat, en un intent per copsar els significats culturals de les accions i els comportaments.

I en aquest projecte hi entra és clar l'esforç per treure l'entrellat al nostre propi ordre occidental, racional i cartesià, i la lògica particular, la racionalitat concreta que de la realitat traça en separar el pensable de l'impensable, el lògic de l'il·lògic, el normal de l'anormal, sistematitzant el saber en compartiments estancs, en graelles i taules, en "gramàtiques" del pensament i de les ciències les caselles de les quals estableixen els límits del propi sentit, permetent-nos per exemple distingir a l'espai les geometries d'un regim visual particular, el de la perspectiva euclidiana que estableix punts de fuga i paral·leles, continus uniformes i homogeneïtats lineals en l'entorn natural.

L'antropòleg nord-americà Clifford Geertz (1999) ha caracteritzat la nostra societat com un enorme collage, com una societat de retalls, d'amalgama constant de pensaments que articulen amb nous significats elements particulars, "cites de retòriques passades" en paraules de Jacques Derrida (1981). Però per sobreviure en un collage hem hagut de desenvolupar una gran competència en l'art de la classificació dels successos, en cercar el sentit entre el diftong i l'hiat. La tria no ha estat gratuïta, sinó construïda sobre la base d'exclusions i prejudicis, d'agències i mites. Hem hagut d'inventar l'altre per pensar en la nostra pròpia existència (Balandier, 1993). Afortunadament Benetton ens ho recorda sempre que pot.

TERCERA ACTIVITAT D'AVALUACIÓ CONTINUADA**PRESENTACIÓ**

Iniciem la tercera i última de les PACs, corresponent a l'anàlisi en clau antropològica d'una producció mediàtica. En aquesta activitat l'objecte d'anàlisi haurà de ser una producció audiovisual, això inclou tant una notícia de premsa escrita, ràdio o televisió, com un anunci publicitari, un documental, un videoclip o un film comercial.

Alguns de vosaltres heu treballat ja imatges o articles de premsa en la PAC-2, en el desenvolupament dels conceptes triats en l'Opció A, d'altres us heu decantat per posar en acte els continguts metodològics del temari, portant a terme l'observació participant al campus virtual en l'Opció B.

Uns i altres cal que ara girem la mirada en vers les produccions mediàtiques que ens envolten en la nostra vida quotidiana, i anem més enllà, enfrontant l'anàlisi antropològic d'un anunci, un film, o una notícia, és a dir, d'un d'aquells elements tant propers que ni tan sols ens aturem a pensar que constitueixen una evidència simbòlica i material de la realitat social i cultural de la que formem part.

Com a pauta per a realitzar els vostres treballs us facilito les següents claus, que podeu seguir com a eix vertebrador :

1. Anàlisi de l'explícit del text.

Aquí analitzariem quines idees ens presenta la producció que hem escollit d'una forma explícita, constituint el seu fil argumental.

Us posaré un exemple. No sé si recordeu la notícia que va aparèixer a mitjans de l'any passat a la premsa catalana en torn la 'desconeguda' i 'sorprenent' blancor original de la talla de la Verge de Montserrat. Doncs bé, si analitzéssim aquesta notícia, en aquest punt ens centrariem en allò que ens explica el redactat de la notícia en una primera lectura, allò que ens manifesta explícitament.

En aquest sentit molts articles en torn aquest "substanciós" tema informaven profusament dels anàlisis i treballs científics desenvolupats sobre la imatge de la Verge, i les diferents accions de conservació i restauració que havia sofert, els detalls de la recerca, i les conclusions que l'equip de tècnics n'estava inferint. Doncs bé, en tot això ens centrariem en l'"Anàlisi de l'explícit del text".

2. Anàlisi del context social i cultural.

Aquí analitzariem com les idees que acabem d'explicitar han de ser llegides en un context més ampli, el propi de l'anàlisi social i cultural.

Un aspecte també força tractat en els articles periodístics que parlaven d'aquesta 'trobada', la blancor de la imatge de la Verge, era el lloc que ocupa la imatge de la Verge en la identitat nacional catalana. Doncs bé, arribats a aquest punt, l'"Anàlisi del context social i cultural", considerariem ara el significat simbòlic de la Verge de Montserrat a nivell identitari, en la construcció col·lectiva del sentiment de vinculació i pertinença nacional.

3. Anàlisi de l'implícit del text.

Aquí analitzariem com la lectura contextual de les idees que se'ns expliciten, ens mena a d'altres idees implícites, connectades amb un nivell simbòlic, ritual.

En l'anàlisi de la notícia que us comento, analitzariem ara per què sorgeix la voluntat de 'desvetllar' quin és el 'veritable' color de la imatge de la Verge, més enllà del que per a tots és obvi, evident i 'natural' des de sempre : què la Verge és negra.

En aquest sentit amb l'"Anàlisi de l'implícit del text" entrariem en el terreny del més tàcit de la notícia i ens plantejaríem en el nostre anàlisi per què sorgeix la voluntat de 'revelar' el color de la 'pell' del principal símbol de la identitat d'aquest país en un moment en el que els ressorts simbòlics del discurs en torn l'arribada d'immigrants extra-comunitaris es despleguen en una panòplia que tant inclou conceptes com diversitat, multiculturalitat i respecte, com control, integració, i tolerància 'condescendent'.

Bé, si teniu algun dubte sobre com desenvolupar el vostre treball voldria remetre-us també a l'anàlisi que de la campanya de Benetton en torn la celebració del 50è Aniversari de Nacions Unides vaig realitzar a la Trobada Presencial d'Inici de Curs.

Veureu com en el meu anàlisi de la campanya de Benetton faig referència a l'obra del semiòleg francès Roland Barthes 'Mitològias' (Madrid: Siglo XXI, 1999). No és necessari que conegueu l'obra d'aquest pensador postestructuralista, que amb la seva mirada àvida revolucionà la consideració del llenguatge, de la comunicació mateixa.

Tanmateix m'agradaria que us llegíssiu de nou (ja ho vam comentar a la Trobada d'Inici) el seu anàlisi en torn la portada que la revista francesa 'Paris-Match' publicava en un número de la dècada dels seixanta que mostra la imatge d'un jove

cadet negre de la legió estrangera francesa. La seva lectura té molt a veure amb tot això de fer explícit l'implícit cultural:

'...estoy en la peluquería, me ofrecen un número de 'Paris-Match'. En la portada, un joven negro vestido con uniforme francés hace la venia con los ojos levantados, fijos sin duda en los pliegues de la bandera tricolor. Tal el sentido de la imagen. Sin embargo, ingenuo o no, percibo correctamente lo que me significa: que Francia es un gran imperio, que todos sus hijos, sin distinción de color, sirven fielmente bajo su bandera y que no hay mejor respuesta a los detractores de un pretendido colonialismo que el celo de ese negro en servir a sus pretendidos opresores. Me encuentro, una vez más, ante un sistema semiológico amplificado: existe un significante formado a su vez, previamente, de un sistema (un soldado negro hace la venia); hay un significado (en este caso una mezcla intencional de francesidad y militaridad) y finalmente una presencia del significado a través del significante' Barthes, R. (1999, pag.207-208)

A la seva obra 'S/Z' (Madrid: Siglo XXI, 1989) Barthes desenvoluparà la distinció entre les funcions denotativa i connotativa de la imatge. Per Barthes la connotació es una correlació immanent al text representacional, una associació operada a l'interior del seu propi sistema, és la via d'accés a la polisèmia, a la menció d'altres texts anteriors, posteriors, exteriors. El que connota una imatge va més enllà d'allò que denota a primera vista.

Així el seu anàlisi de la portada de 'Paris-Match' Barthes destaca com més enllà de la mera denotació, allò que connota la imatge del jove negre rendint honor a la bandera francesa, s'inscriu en la justificació del paternalisme d'un gran imperi que permet servir entre les seves files fins i tot els seus 'fills més inferiors'. L'existència d'aquests dos registres, denotatiu i connotatiu, formula un joc d'il·lusions en el que un sistema remet a l'altre, fent-nos creure que el nivell denotatiu és el primer dels significats quan de fet no és més que l'última de les connotacions...

CORRECCIÓ PAC3 (Consultor: Blai Guarné Cabello):

He gaudit revisant els exercicis que m'heu lliurat, visibilitzant amb vosaltres interessos i intencionalitats, mirades partidistes i implicacions que van més enllà del que en un primer nivell resulta obvi en tota producció cultural.

Alguns de vosaltres heu optat per distingir clarament en els vostres treballs entre el missatge explícit (aquelles idees més superficials que us presentava la producció triada), el context sociocultural en el que havíeu de llegir-la, i el missatge implícit (els posicionaments i assumpcions soterrades en l'obra escollida).

D'altres per contra, us heu decantat per desgranar aquests tres nivells sense seguir una distinció rígida. Em complau assenyalar que en tots dos casos els resultats han estat més que satisfactoris.

Celebro i considero molt important que la totalitat de vosaltres hagueu sabut desentrellar els continguts de l'anunci, la pel·lícula, el reportatge, o l'article periodístic triat, posant en acte aquesta mena de gimnàstica mental de "fer explícit l'implícit cultural", de cercar la racionalitat subjacent en qualsevol proposta o actuació cultural, de la que parlàvem a l'inici de curs.

Era fonamental que sabéssim desenvolupar correctament aquesta PAC, atès que es planteja gairebé com una activitat de síntesis de tota l'AC, en un esforç final per congregar l'exercitat (la mirada antropològica en vers la pròpia realitat) i l'après (els continguts incorporats en el decurs del nostre procés d'estudi).

Us felicito doncs per la molt bona feina que heu realitzat en aquest darrer exercici, apassionant-vos per una activitat que afronta els tres elements claus en tota pràctica antropològica : la descripció, l'anàlisi del context social i cultural, i la interpretació de la manifestació considerada.